

ekspresivna
figuracija

porečki anale
1982.

ive šimat banov

Poslije svih »ekspresionizama« kao i izložbi s pretenzijama povijesnih koordinata, interes umjetnika za ekspresionističku poetiku (iako je netočno govoriti o »poetici« a još manje o »interesima« umjetnika jer je riječ o nuždi i neminovnosti ekspresionističkog iskaza), rekao bih, prirodnim nagonima izražavanja i prirodnim zakonima života, ne jenjava, a činjenica ekspresionizma danas najmanje čudi. Može li ekspresionizam živjeti toliko dugo koliko traje i umjetnost? Odgovor je u samom pitanju, jer nije riječ tek o povijesnoj kategoriji stila, već o težnji koje se nikada neće lišiti umjetnik. Odgovor je stoga nužno potvrđan ukoliko pojam »ekspresionizma« promatramo u njegovu izvornom a ne u povijesno-stilskom značenju.

Pozivanje na egzistencijalističke temelje toga izraza ima za cilj odbacivanje ekspresionizma kao određenog načina ili stila ili, što više, određene slikarske i interpretativne metode. U tom smislu on nije ni stil ni metoda nego psihološka i emotivna silnica što sanja jednakost svijeta i svijesti, kao i golu »činjenicu bića« kojoj je najmanje stalo do predodžbi u kojima imaginativna mogućnost, ma koliko moćna ili čudesna, mora ustuknuti pred sirovom golom činjenicom vlastitosti. Pitanje ekspresionizma pitanje je primarnih a ne intelektualnih napora i energija, pitanje iracionalnih a ne umnih težnji, pitanje direktnog govora — ne purizma likovnog jezika. U suvremenoj hrvatskoj umjetnosti taj je obrat (u ime moralne i likovne krize) ponajviše tangirala likovna grupa »Biafra« koja je (reagirajući na formalizam) stala u obranu humanističkog

smisla slike, trošeći svoje energije i na raskrinkavanje »hipokrizije«, filistarških etiketa i »estetizama«, često pri tom zanemarujući svoju likovnu samosvijest (upuštajući se u retorička pitanja »humanizma«, »angažmana«), i temeljeći svoju poetiku vrlo često na paradoksu, fizičkoj odvratnosti i dezintegraciji ljudskog lika.

Takva razmišljanja vodila su (čini nam se) s opravdanim razlozima i selektora (Vladimira Malekovića) — razlozima koji su nastojali *problemski* a ne *inventarski* utemeljiti svojevrstnu egzistencijalnu mučninu, iskazanu jezikom figuracije i predmeta. Ali koja je to psihološka silnica ili činjenica zla okrenula ekspresionističku umjetnost u životno pesimističku soluciju? Kako je tako ustrajno zadržala schopenhauersku sumornu sliku života? Očito je da zračenje povijesnog ekspresionizma nije nestalo: ekspresionizam Njemačke (strah od fašizma, misticizam, i strah od svih »objektivnih« prijetnji, koje su vrlo brzo postale i subjektivnim mörama) i velika bolećiva osjećajnost nordijske umjetnosti. Bilo kako bilo, oblici nezadovoljstva sobom i svijetom gube danas svaku vezu s fenomenologijom nadanja kao što odbacuju sva koketiranja s »mogućnostima izlaza«. Jer prijetnje suvremenog svijeta nisu manje od onoga jučer.

Svakako, govorimo više-manje u kategorijama psihološkog. U likovnom smislu nema (jer nije stil) oštre granice koja bi jasno i decidirano razdvajala ekspresionističku poetiku od recimo nadrealizma, poetskog realizma, enformela ili, u novije vrijeme sve prisutnije, »nove slike«. Eks-

presionističku poetiku određuje pitanje intenziteta, direktne emanacije raspoloženja kojima su predmeti žrtvovani i koja su ostala samo funkcija osjeta (i gdje se malo mari za njihov fizički fakticitet). Prividna bliskost (ili, bolje rečeno, srodstvo) sa npr. »transavangardom« sekundarne je naravi i sadržana je u direktnom govoru materije, dok su emotivna i psihogena ishodišta sasvim suprotna: s jedne strane težnja da se stvori »slika«, a s druge neminovnost slike. S jedne strane samosvijest materije, lakoća postupka koji nema kompleksa ni obzira, a s druge direktna svijest. Čuvstva tjeskobe, uzaludnosti egzistencije predstavljaju ispovijed koja je nužno subjektivistička: ovisna također i o činjenicama zla, ali je i paradoksalno neutješiva.

Pitanje broja izlagača ili težnja k potpunosti svakako su (i zbog širine teze) utopija (nema npr. Veličkovića, I. Mujezinovića i dr., kao što na toj izložbi nije trebalo biti mjesta za anegdoticizam i burleskne doskočice S. Čurčića, za anemične stilizacije P. Mojaka i za neka djela problematične vrijednosti, npr. M. Jovičevića, S. Slovnica). Osim toga, selektor je morao biti nužno obziran spram nevelikog prostora Istarske sabornice, a zatim i nemoćan pred poslovičnim opravdanim i neopravdanim apstinencijama, koje kao neminovni uresi prate takve izložbe. Ali da dalje ne naklapamo o vrlinama i manama ove vrijedne manifestacije, možemo zaključiti da je ozbiljnošću i aktualnošću teze potpuno iskorištena šansa jedne galerije, jednoga grada, jednoga selektora i jedne u Istri (bar kad je riječ o likovnim priredbama) ne odviše vruće sezone.